

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Daar zit muziek in...

De Toonkunstcollectie in het Allard Pierson

Groot, S.

Publication date

2020

Document Version

Final published version

Published in

Allard Pierson mededelingen

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Groot, S. (2020). Daar zit muziek in... De Toonkunstcollectie in het Allard Pierson. *Allard Pierson mededelingen*, 122, 28-29.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Daar zit muziek in...

Een belangrijke collectie voor de Nederlandse muziekgeschiedenis, met nationale en internationale banden. Hoe een kleinood getuigt van een groot netwerk.

Simon Groot
Conservator muziek-
historische collecties

In 1829 werd in Amsterdam de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst (MBT) opgericht. Naar het voorbeeld van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen beoogde de MBT de verheffing van het volk: in dit geval dus door middel van muziek. Men koos voor een landelijk hoofdbestuur, met lokale onderafdelingen. De MBT werd al snel een bloeiende organisatie, vooral dankzij de enorme inzet van haar leden, en wist zich te wortelen in de Nederlandse samenleving. Ze was nationaal van opzet, maar er werd ook wel degelijk contact onderhouden met buitenlandse musici: ereleden en corresponderende leden werden geworven onder de meest vooraanstaande musici van die tijd. Sommigen leverden ook daadwerkelijke bijdragen aan het Nederlandse muziekleven. Een album amicorum (vriendenboek) – nog altijd in de collectie van het Allard Pierson (hs. X D 30) – getuigt daarvan. Maar voordat we ons op dit kleinood richten kijken we eerst naar de activiteiten van de MBT in de negentiende eeuw.

Muziekscholen, koren, compositiewedstrijden en muziekfeesten

De MBT trachtte haar doel te bereiken door onder andere het opzetten van plaatselijke muziekscholen, het oprichten van amateurkoren, het

uitschrijven van compositiewedstrijden en het organiseren van grote meerdaagse muziekfeesten. Inmiddels zijn de oude Toonkunstmuziekscholen geprivatiseerd en een deel daarvan heeft het loodje gelegd, maar tot voorbij het midden van de vorige eeuw functioneerden deze muziekscholen in veel Nederlandse plaatsen. In de grote steden werd er ook een vakopleiding aangeboden en die afdelingen liggen aan de basis van vrijwel alle Nederlandse conservatoria. Een andere lokale activiteit was de oprichting van koren. Deze Toonkunstkoren betreden tot op de huidige dag regelmatig het podium.

Voor het beoordelen van de ingezonden stukken bij de compositiewedstrijden werd een beroep gedaan op internationale topmusici, zoals Mendelssohn, Schumann en Brahms. De winnende compositie werd dan op kosten van de MBT uitgegeven en de componist kreeg een geldbedrag ter ondersteuning van zijn werkzaamheden.

De meerdaagse muziekfeesten waren te vergelijken met huidige festivals als Lowlands en Parkpop. In de, soms speciaal daarvoor gebouwde, concertzaal traden internationale topmusici op. Naast de klassieke canon werd ook nieuw repertoire gepresenteerd, niet zelden onder leiding van de componist zelf.

Vanuit de MBT werd in 1868 de – sinds 1994 Koninklijke – Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis (KVNMG) opgericht. Samen gaven deze organisaties de muziek van Nederlandse componisten uit de renaissance opnieuw uit, met een hoofdrol voor de Amsterdamse componist Jan Pieterszoon Sweelinck (1562–1621). Ook leverden zij de eerste Nederlandse hoogleraar muziekwetenschap, die zijn leerstoel namens – en op kosten van – de MBT bekleedde.

Kortom, de MBT was volkomen geworteld in de Nederlandse samenleving en speelde een rol

van betekenis in de muzikwereld van amateurs, professionals en wetenschappers. De bibliotheek, sinds 2008 ondergebracht bij het Allard Pierson, ontstond eigenlijk onvoorzien. Er werden weleens muziekboeken geschonken, soms ook werd er iets aangeschaft en zo ontstond gaandeweg een collectie. Vanaf 1845 was er budget voor het uitbreiden van de bibliotheek en dat bedrag nam gestaag toe. Aldus groeide de bibliotheek uit tot een van de belangrijkste collecties voor de geschiedenis van het Nederlandse muziekleven.

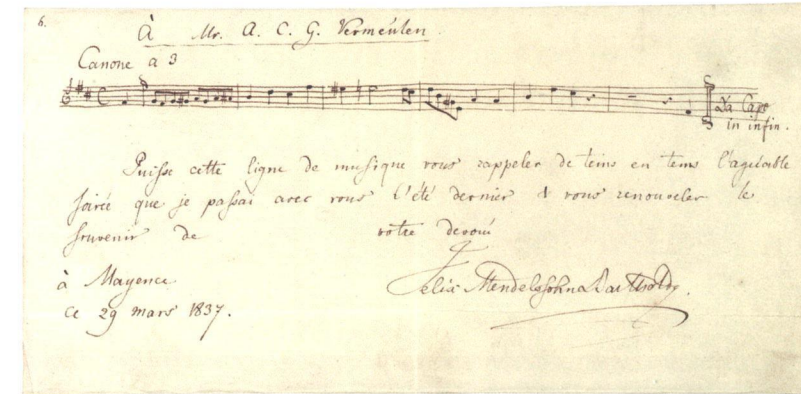
Album amicorum

Een van de kleinoden in deze collectie is het album amicorum van medeoprichter en eerste voorzitter van de MBT, Adrianus Catharinus Gerardus Vermeulen (1798–1872). Hij was in het dagelijks leven leraar klassieke talen aan het Erasmiaansh Gymnasium in Rotterdam, later ook (con-)rector, maar zijn vrije tijd was aan de muziek gewijd. Hij onderhield contacten met tal van internationale grootheden en verzocht hen een bijdrage te leveren aan zijn 'vriendenboek'. De losse strookjes papier zitten in een fraai doosje en bevatten tekst en meestal ook muzieknotatie van tal van toonaangevende componisten. Vrijwel allemaal zijn ze gedateerd: het oudste strookje stamt uit 1809, heeft een afwijkend formaat en is later op een strook van het goede formaat geplakt; de rest stamt uit de periode 1836–1857. Ze zijn vaak ondertekend in Rotterdam (de woonplaats van Vermeulen) en kunnen dus aan een persoonlijke ontmoeting gerelateerd zijn.

Een deel van de toenmalige grootheden is thans nauwelijks nog bekend, maar andere namen spreken ook nu nog tot de verbeelding.

Bijdrage van Robert Schumann in het album amicorum van Vermeulen. Hs. X D 30.

Bijdrage van Felix Mendelssohn Bartholdy in het album amicorum van Vermeulen. Hs. X D 30.

Bijdrage van Franz Liszt in het album amicorum van Vermeulen. Hs. X D 30.

Wie kent nu nog P. Rode? Of Aloïjs Schmitt? Ferdinand Hiller, J.W. Kalliwoda, George Onslow of J. Moscheles? Wie kent nog de muziek van J.N. Hummel, Louis Spohr of G. Meyerbeer? Ze behoorden midden negentiende eeuw allemaal tot de internationale top!

Maar we komen ook enkele namen tegen van beroemdheden die nog steeds tot de canon behoren: Felix Mendelssohn Bartholdy, Robert Schumann en Franz Liszt. Ook zij zonden een vriendschappelijke tekst met muziek aan Vermeulen voor zijn album amicorum (zie de afbeeldingen). In dit kleinood worden geen spectaculaire ontboezemingen geopenbaard, het is in al zijn eenvoud haast onaanzienlijk, maar tegelijkertijd geeft het een mooi beeld van een tijdperk en laat het zien hoe internationaal de MBT zich oriënteerde ten behoeve van het Nederlandse muziekleven.

Literatuur

Jeroen van Gessel, *Een vaderland van goede muziek. Een halve eeuw Maatschappij tot bevordering der toonkunst (1829–1879) en het Nederlandse muziekleven* (Utrecht 2004).

Simon Groot, 'Een zoektocht naar nationale helden. De VNM-collectie als onderdeel van de bibliotheek van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst', in: *TVNM* 68 (2018), 16–36.

Een deel van de
Toonkunstcollectie.
Foto: Simon Groot

